

حقوق قراردادهای نفتی

نویسنده:

طیب کاظمی

www.ketab.ir

انتشارات پروک

سرشناسه	کاظمی، طیب، ۱۳۶۸ - ایران. قوانین و احکام Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	حقوق قراردادهای نفتی/ طیب کاظمی.
مشخصات نشر	خمین: انتشارات پرپروک، ۱۴۰۰
مشخصات ظاهری	۳۲۹ ص.:
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۵۸۰۵-۰۶-۴
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	کتابنامه: ص. ۳۲۳-۳۲۹؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	قراردادهای نفت و گاز -- ایران
موضوع	Oil and gas leases -- Iran
موضوع	نفت -- ایران -- صنعت و تجارت -- قراردادها
موضوع	Petroleum industry and trade -- Iran -- Contracts
موضوع	تحریم اقتصادی -- ایران -- قرن ۱۴
موضوع	Economic sanctions -- Iran-- 20th Century
رده بندی کنگره	HD۹۵۷۶
رده بندی دیویی	۲۷۲۸۲۰۹۵۵/۳۳۸
شماره کتابشناسی ملی	۸۷۷۷۸۵۸

طیب کاظمی

حقوق قراردادهای نفتی

انتشارات پرپروک

طراح جلد	مجید خسروی
تاریخ انتشار	اسفند ۱۴۰۰
نوبت چاپ	اول
قطع / تعداد صفحه	وزیری / ۳۲۹ صفحه
شمارگان	۱۰۰۰ نسخه
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۵۸۰۵-۰۶-۴
قیمت	۲۰۰۰۰۰ تومان
ناشر	پرپروک
نشانی ناشر	میدان انقلاب - نبش خیابان آزادی - پاساژ ولیعصر طبقه
تلفن	۰۹۱۲۰۹۴۰۲۷۶
پست الکترونیک	perperookpub@gmail.com
وب سایت	www.perperookpub.ir

فهرست

۱۵	مقدمه
۲۳	بخش اول: تأثیرات اقتصادی و سیاسی تحریم بر قراردادهای نفتی
۲۵	۱- نفت
۲۵	۱-۱ نفت و جایگاه ویژه آن
۲۷	۱-۱-۱ ذخایر جهانی نفت
۲۸	۱-۱-۲ نقش خاورمیانه در تولید نفت
۳۱	۱-۱-۳ تأمین انرژی در ایالات متحده (بزرگترین تحریم کننده ی ایران)
۳۳	۱-۳-۱-۱ گسترش کاوش های نفتی
۳۴	۱-۳-۱-۲ منابع تجدیدپذیر
۳۶	۲- تحریم
۳۷	۱-۲ تحریم اقتصادی
۳۸	۱-۲-۱ انواع تحریم های اقتصادی
۳۸	۱-۲-۲ ابعاد نظری تحریم
۴۰	۱-۲-۳ افتراقات تحریم ها
۴۱	۱-۲-۴ ابعاد حقوقی تحریم
۴۳	۱-۲-۵ تحریم در چارچوب سازمان جهانی تجارت
۴۴	۱-۲-۶ انواع تحریم های اقتصادی
۴۵	۱-۲-۶-۱ تحریم یک طرفه
۴۶	۱-۲-۶-۲ تحریم چند جانبه
۴۶	۱-۲-۶-۳ تحریم توسط شورای امنیت سازمان ملل متحد
۴۸	۱-۲-۷ هزینه های تحریم
۵۰	۱-۲-۸ اثربخشی تحریم
۵۴	۲-۲ تحریم های اعمال شده علیه ایران
۵۴	۲-۲-۱ تحریم های سازمان ملل
۵۵	۲-۲-۱-۱ اثرات تحریم های سازمان ملل

- ۵۵ ۱-۱-۱-۲-۲ اثر بر بخش های اقتصادی
- ۵۵ ۱-۱-۱-۱-۲-۲ اثر بر بخش صنعت
- ۵۷ ۲-۱-۱-۱-۲-۲ اثر بر بخش کشاورزی
- ۵۸ ۳-۱-۱-۱-۲-۲ اثر بر بخش سیستم مالی
- ۵۸ ۴-۱-۱-۱-۲-۲ اثر بر بخش خدمات
- ۵۹ ۵-۱-۱-۱-۲-۲ بخش بازرگانی
- ۶۰ ۲-۱-۱-۲-۲ اثر بر متغیرهای کلان اقتصادی
- ۶۱ ۱-۲-۱-۱-۲-۲ تورم
- ۶۱ ۲-۲-۱-۱-۲-۲ بیکاری
- ۶۲ ۳-۲-۱-۱-۲-۲ سرمایه گذاری
- ۶۲ ۴-۲-۱-۱-۲-۲ رشد اقتصادی
- ۶۳ ۵-۲-۱-۱-۲-۲ حجم تجاری و ترانزیت بازرگانی
- ۶۳ ۶-۲-۱-۱-۲-۲ نرخ ارز و ذخایر ارزی
- ۶۴ ۳-۱-۱-۲-۲ اثرات کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت
- ۶۴ ۱-۳-۱-۱-۲-۲ اثرات کوتاه مدت
- ۶۴ ۲-۳-۱-۱-۲-۲ اثرات میان مدت
- ۶۴ ۳-۳-۱-۱-۲-۲ اثرات بلند مدت
- ۶۵ ۲-۲-۲ تحریم های کشورهای مختلف علیه ایران
- ۶۸ ۳-صنعت نفت
- ۶۸ ۱-۳ تاریخچه صنعت نفت
- ۶۸ ۱-۱-۳ دوره ی فعالیت "شرکت نفت انگلیس / پرشیا" سال های ۱۲۸۷ تا ۱۳۱۲ ه.ش
- ۶۹ ۲-۱-۳ از سال ۱۳۱۲ ه.ش. (۱۹۳۳ میلادی) تا نهضت ملی شدن صنعت نفت
- ۷۱ ۳-۱-۳ دوره ی بعد از خلع ید از "شرکت نفت انگلیس و ایران" و نهضت ملی شدن صنعت نفت ...
- ۷۲ ۳-۳ تأسیس و تکامل "شرکت ملی پخش فرآورده های نفتی ایران"
- ۷۵ ۴-۳ مروری بر جایگاه صنعت نفت در اقتصاد ایران
- ۷۸ ۱-۴-۳ جایگاه نفت در واردات
- ۸۰ ۲-۴-۳ میزان سهم صادرات نفت در عرضه ی ارز مورد نیاز کشور

۸۱	۳-۴-۳ نقش نفت بر درآمد دولت.....
۸۳	۳-۴-۳ رانت.....
۸۴	۳-۴-۳-۲ دولت رانتیر و ویژگی‌های آن.....
۸۶	۳-۴-۳ رانت‌ریسم.....
۸۷	۳-۴-۳ تأثیرات و پیامدهای رانت.....
۸۷	۳-۴-۳-۱ تأثیرات آن بر ساخت دولت.....
۸۷	۳-۴-۳-۱-۱ افزایش استقلال دولت از جامعه.....
۸۸	۳-۴-۳-۱-۲ بی‌نیازی دولت از ایجاد دموکراسی و مانع گذاشتن در مسیر توسعه‌ی سیاسی.....
۸۹	۳-۴-۳-۱-۳ تضعیف توان استخراجی و باز توزیعی دولت.....
۸۹	۳-۴-۳-۱-۴ تبدیل شدن دولت به توزیع کننده ی رانت.....
۹۰	۳-۴-۳-۲ تأثیرات آن بر اقتصاد.....
۹۰	۳-۴-۳-۱-۲ رشد روحیه‌ی رانتیری در اقتصاد و جامعه.....
۹۱	۳-۴-۳-۲-۲ اقتصاد مصرفی.....
۹۱	۳-۴-۳-۲-۳ گسترش بخش عمومی اقتصاد.....
۹۲	۳-۴-۳-۲-۴ اختلال در برنامه‌های توسعه‌ی اقتصادی.....
۹۲	۳-۴-۳-۳ تأثیرات آن بر اجتماع.....
۹۲	۳-۴-۳-۱-۳ تضعیف گروه‌های اجتماعی.....
۹۴	۳-۴-۳-۲ رشد بوروکراسی.....
۹۴	۳-۴-۳-۵ دولت شبه رانتیر.....
۹۵	۳-۴-۳ ایران دولتی رانتیر.....
۹۶	۳-۵ مشکلات پیش رو.....
۱۰۱	۳-۵-۱ تأثیرات تحریم بر صنعت نفت ایران.....
۱۰۱	۳-۵-۱-۱ افزایش ریسک سرمایه‌گذاری.....
۱۰۳	۳-۵-۱-۲ سابقه‌ی تاریخی سرمایه‌گذاری خارجی در ایران.....
۱۰۳	۳-۵-۱-۲-۱ دوره‌ی اول (قبل از ۱۳۱۰).....
۱۰۵	۳-۵-۱-۲-۲ دوره‌ی دوم (۱۳۳۵ - ۱۳۱۰).....
۱۰۵	۳-۵-۱-۲-۳ دوره‌ی سوم (۱۳۳۵ - ۵۷).....

- ۱۰۶ ۳-۵-۱-۲-۴ دوره‌ی چهارم (۱۳۷۲-۱۳۵۷)
- ۱۰۷ ۳-۵-۱-۲-۵ دوره‌ی پنجم (بعد از ۱۳۷۲)
- ۱۰۹ ۳-۵-۱-۳ عوامل متعدد عدم جذب سرمایه‌گذاری خارجی
- ۱۰۹ ۳-۵-۱-۳-۱ عوامل خارجی
- ۱۱۰ ۳-۵-۱-۳-۲ عوامل داخلی (خصوصی سازی)
- ۱۱۱ ۳-۵-۳-۲ چاه‌های پیر
- ۱۱۴ ۳-۵-۳-۳ میادین مشترک
- ۱۱۵ ۳-۵-۳-۱ میادین مشترک با عراق
- ۱۱۸ ۳-۵-۳-۲ میادین مشترک با عربستان
- ۱۲۰ ۳-۵-۳-۳ میادین مشترک با امارات
- ۱۲۱ ۳-۵-۳-۴ میادین مشترک با کویت و عمان
- ۱۲۲ ۳-۵-۳-۵ بزرگترین میدان گازی جهان، مشترک بین ایران و قطر
- ۱۲۶ ۳-۵-۴ مشکلات تأمین دکل‌های نفتی
- ۱۳۰ ۳-۵-۵ مشکلات فروش نفت
- ۱۳۴ ۳-۵-۶ قانون داماتو
- ۱۳۶ ۳-۵-۷ معضل بنزین
- ۱۳۸ ۳-۵-۸ مشکلات صنعت نفت در دریای خزر
- ۱۴۴ ۳-۵-۹ مسدود کردن حساب بانک‌های ایران
- ۱۴۵ ۳-۶-۱ راهکارهای کلی مقابله با تحریم
- ۱۴۷ ۳-۶-۱ همگرایی با همسایگان در تدوین رژیم حقوقی برای استفاده از مخازن مشترک
- ۱۴۸ ۳-۶-۲ سرمایه‌گذاری در بخش استخراج و پالایش نفت
- ۱۵۰ ۳-۶-۳ ترریق گاز و آب به میدان‌های نفتی
- ۱۵۵ ۳-۶-۴ ترتیب و انتصاب مدیران کارآمد
- ۱۵۶ ۳-۶-۵ تعریف خط سبز در پروژه‌های هزینه بر چند فازی صنعت نفت
- ۱۵۷ ۳-۶-۶ شدت انرژی
- ۱۵۸ ۳-۶-۷ مثالی عینی داخلی و برای مقابله با تحریم

۱۷۳	بخش دوم: قراردادهای نفتی در گذر زمان
۱۷۳	۱- شناخت اجمالی قراردادهای نفتی
۱۷۳	۱-۱ تاریخچه قراردادهای نفت ایران
۱۷۳	۱-۱-۱ امتیازات نفتی
۱۷۵	۱-۱-۲ امتیاز شرکت هاتز
۱۷۵	۱-۱-۳ قرارداد داریسی
۱۷۷	۱-۱-۴ قرار داد آرمیتاژ اسمیت
۱۷۸	۱-۱-۵ الغای امتیاز نفت دارس
۱۸۰	۱-۱-۶ امتیاز شرکت استاندارد اوپل نیوجرسی
۱۸۱	۱-۱-۷ امتیاز شرکت نفت سینکلیر
۱۸۲	۱-۱-۸ شرکت نفت کویر خوریان
۱۸۴	۱-۱-۹ قرارداد ۱۹۳۳
۱۸۵	۱-۱-۱۰ قرارداد الحاق گس - گلشایان
۱۸۶	۱-۱-۱۱ شرکت نفت ایران
۱۸۷	۱-۱-۱۲ نهضت ملی شدن صنعت نفت
۱۸۹	۱-۱-۱۳ تحولات صنعت نفت ایران تا انقلاب ۱۳۵۷
۱۹۱	۱-۱-۱۴ دوران پس از انقلاب
۱۹۳	۱-۱-۱۵ صادرات نفت در سالهای گذشته
۱۹۶	۲- انواع قراردادهای نفتی
۱۹۷	۲-۱ قراردادهای امتیازی (مالکیت کل محصول درون مخزن)
۱۹۹	۲-۲ قراردادهای مشارکت در تولید
۲۰۰	۲-۳ قراردادهای خدماتی (SERVICE CONTRACTS)
۲۰۳	۲-۴ سابقه قراردادهای خدمت در صنعت نفت
۲۰۶	۲-۵ ویژگیهای قراردادهای خدمات
۲۰۸	۲-۶ قراردادهای اکتشاف و توسعه
۲۱۰	۲-۷ انواع قراردادهای خدماتی
۲۱۹	۲-۸ موارد مهم در قراردادهای خدماتی

مقدمه

دولت بایدن یکی از شعارهای انتخاباتی خود را توافق با ایران اعلام کرده بود و از زمان روی کار آمدن دولتش در تلاش بوده به این مهم دست یابد. همچنین با توجه به انتخابات پیش‌روی کنگره در ۲۰۲۲، بایدن نیاز دارد به دستاوردی، چون توافق با ایران دست پیدا کند تا این موضوع بتواند در انتخابات کنگره به کمکش بیاید؛ بنابراین دولت بایدن از منظر سیاسی به توافق با ایران نیاز دارد. گزارش تورم منتشر شده توسط وزارت کار ایالات متحده، نشان می‌دهد شاخص قیمت مصرف‌کننده (CPI) در ماه نوامبر ۲۰۲۱، برای ششمین ماه متوالی صعودی شده که از سال ۱۹۸۲ تاکنون بی‌سابقه بوده و به چالش بزرگی برای سیاستمداران و فعالان اقتصادی آمریکا تبدیل شده است. بیشترین افزایش قیمت در ۱۲ ماه منتهی به نوامبر ۲۰۲۱ مربوط به انرژی بوده است. انرژی به‌طور میانگین ۳۳٫۳ درصد رشد داشته است. انرژی به دو گروه کالای انرژی و خدمات انرژی تقسیم می‌شود که در گروه کالای انرژی دو شاخص سوخت نفتی و بنزین افزایش ۵۸ درصدی داشته‌اند. این عدد برای شاخص بنزین بالاترین عدد ثبتی از سال ۱۹۸۰ بوده است. تورم مواد خوراکی نیز عدد ۱/۶ درصد بوده که از اکتبر سال ۲۰۰۸ تاکنون بی‌سابقه بوده است. طبق گزارش وزارت کار آمریکا، مواد غذایی و انرژی هسته اصلی شاخص قیمت مصرف‌کننده محسوب می‌شوند. کارشناسان با توجه به نقش اساسی انرژی در تورم آمریکا، یکی از راهکارهای مهار تورم را کاهش قیمت نفت عنوان کرده‌اند.

یکی از ابزارهای کاهش قیمت نفت، وارد کردن نفت ایران به بازار جهانی است. خبرگزاری وال استریت ژورنال در تاریخ ۱۹ ژانویه ۲۰۲۲ (۲۹ دی ۱۴۰۰) در مطلبی به انگیزه بایدن برای توافق با ایران پرداخته است: «ایران مقادیر زیادی نفت دارد که می‌تواند تقریباً بلافاصله به بازار عرضه شود. این ذخایر که در ایران یا در فراساحل نگهداری می‌شود، در مجموع حدود ۱۲۰ میلیون بشکه تخمین زده می‌شود که معادل بیش از یک روز نفت مصرفی کل کره زمین است. گزارش وال استریت ژورنال با اشاره به اینکه افزایش میزان نفت ایران و ورود آن به بازار جهانی، تفاوت واقعی در بازار ایجاد می‌کند، اعلام می‌کند تقاضای جهانی برای انرژی در حال حاضر از عرضه پیشی گرفته است. این گزارش همچنین نقش ایران را در کاهش قیمت نفت جهانی بدین صورت بیان می‌کند: «علی‌رغم تعهد برای افزایش تولید، اعضای کارتل اوپک پلاس به‌طور معمول از اهداف افزایش تولید ماهانه خود فاصله زیادی دارند. در نتیجه، افزودن عرضه‌های ایران به میزان قابل‌توجهی مقدار نفت خام موجود را افزایش می‌دهد و در نتیجه می‌تواند قیمت‌های جهانی نفت را تا ۱۰ درصد کاهش دهد.»

از سوی دیگر در دیماه امسال (۱۴۰۰) «تام کاتن» سناتور جمهوری‌خواه و از منتقدان برجام به همراه ۹ سناتور دیگر جمهوری‌خواه با ارسال نامه‌ای به «جو بایدن» رئیس‌جمهور

آمریکا ضمن انتقاد از افزایش صادرات نفت ایران، خواهان اجرای تحریم‌ها علیه نفتکش‌های حامل نفت ایران و خریداران نفت ایران شدند.^۱

بنا بر گزارش وبگاه «مارکت اسکرینر»، سناتورهای جمهوری خواه آمریکا به رهبری کاتن در نامه خود به بایدن که در دیماه سال ۱۴۰۰ منتشر شده است، نوشتند: «مالکان کشتی و مشتریان نفت ایران در چین بیشتر ریسک می‌پذیرند، زیرا معتقدند که دولت شما برای تنبیه آنها به خاطر جرایمی که مرتکب می‌شوند، بسیار ضعیف و بلاتکلیف است». در ادامه این نامه با انتقاد از سیاست‌های دولت بایدن در قبال ایران آمده است: «عدم تمایل شما برای انجام اقداماتی که می‌تواند مذاکرات هسته‌ای محکوم به شکست وین را به خطر بیندازد، به طور غیرقابل انکاری این مجرمان را جسورتر کرده است.» این سناتورهای جمهوری خواه در این نامه و در ادامه با تأکید بر رشد صادرات نفت ایران خاطرنشان کردند: «در همین حال، رشد فروش نفت، خزانه رژیم ایران که زمانی خالی بود را مجدداً پر کرده و اهرم مهم آمریکا در قبال ایران را از بین برده و ایران را ترغیب کرده است که مذاکرات در وین را متوقف کند و به صورت غیرقابل برگشتی به سمت دستیابی به سلاح هسته‌ای پیش برود.» این سناتورهای جمهوری خواه سپس در ادامه با اشاره به این موارد از دولت بایدن درخواست کردند تا اقداماتی را علیه صادرات نفت ایران در پیش بگیرد و نوشتند: «دیگر وقت آن رسیده که تردید را کنار بگذارید. شما امنیت ملی

^۱ COTTON, COLLEAGUES CALL ON BIDEN TO ENFORCE SANCTIONS ON IRANIAN OIL TANKERS, JANUARY 28, 2022, link: <https://www.cotton.senate.gov/news/press-releases/cotton-colleagues-call-on-biden-to-enforce-sanctions-on-iranian-oil-tankers>

آمریکا را در معرض خطر قرار می‌دهید.» این نامه می‌افزاید: «ما از شما می‌خواهیم تا تحریم‌های آمریکا علیه شرکت‌هایی که نفت ایران را خریداری می‌کنند و همچنین علیه نفتکش‌های خارجی که تجارت غیرقانونی نفت ایران را زنده نگه می‌دارند، اجرا کنید.» این سناتورهای جمهوری خواه که برای از بین بردن برجام در دوران ریاست‌جمهوری «باراک اوباما» و همچنین «دونالد ترامپ» نیز به اتهام‌زنی به ایران ادامه داده بودند، در این نامه نوشتند: «هر روز تأخیر، پول بیشتر و بیشتری برای تأمین مالی فعالیت‌های تروریستی در اختیار ایران قرار می‌دهد و زمان بیشتری به این کشور برای تولید سلاح هسته‌ای می‌دهد. همچنین یادآور می‌شویم که تحریم‌ها علیه صادرات نفت ایران اجباری است و با اکثریت دو حزب به تصویب کنگره رسیده است. شما بالاتر از قانون نیستید و باید از نقض آن دست بردارید.»^۱

^۱ سناتورهای که این نامه را امضا کرده‌اند شامل «تام کاتن»، «مارشا بلکیرن» از ایالت تنسی، «چاک گراسلی» از ایالت آیووا، «تام تیلیس» از ایالت کارولینای شمالی، «بیل هاگرتی» از ایالت تنسی، «جونی ارنست» از ایالت آیووا، «تد کروزر» از ایالت تگزاس، «جیمز لئنفورد» از ایالت اوکلاهما، «مایک براون» از ایالت ایندیانا و «جان کورنین» از ایالت تگزاس هستند. تام کاتن که از جمله سناتورهای کنگره آمریکا بود و اقدامات زیادی برای پاره کردن برجام انجام داد در ماه‌های اخیر نیز در صفحه توئیتر خود نوشت که جمهوری خواهان در صورتی که قدرت بگیرند، دوباره برجام را پاره خواهند کرد. وی ضمن انتقاد از سیاست‌های دولت جو بایدن در قبال ایران نوشت: «توافق هسته‌ای (جو) بایدن-ایران حتی از آنچه قبلاً حاصل شده بود بدتر خواهد بود و وقتی جمهوری خواهان (در آمریکا) قدرت بگیرند، مجدداً پاره خواهد شد.» «تام کاتن» نماینده جمهوری خواه مردم ایالت آرکانزاس در مجلس سنای آمریکا که اواسط اسفند ماه ۱۳۹۳ با سازماندهی نامه سرگشاده گروه ۴۷ نفره از سناتورهای جمهوری خواه آمریکا خطاب به رهبران ایران خبرساز شد و همواره پای ثابت طرح‌های مختلف ضد ایرانی در کنگره آمریکا بوده است. بارها با انتقاد از عملکرد دولت بایدن در قبال جمهوری اسلامی هشدار داده است که با روی کار آمدن مجدد جمهوری خواهان، هرگونه توافق هسته‌ای با ایران پایدار نخواهد بود و پاره می‌شود.